

Arkivsaksnr. 25/1213

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>	<u>Dato</u>
011/25	Sametingsrådet – plenumsaker	29.04.2025-29.04.2025
008/25	Nærings- og kulturkomiteen	20.05.2025-22.05.2025
033/25	Sametingets plenum	03.06.2025-06.06.2025

Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport - Behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak i Nordre valgkrets

Saksfremlegg

Bakgrunn

Sannhets- og forsoningskommisjonen leverte sin rapport 1. juni 2023. Like i etterkant sendte sametinget rapporten på høring til det samiske samfunnet, og i løpet av 2024 ble rapporten behandlet gjennom ni ulike saker i sametingets plenum. Vedtakene fra sametinget ble oversendt til stortinget, som behandlet rapporten i november 2024.

I sak 037/24 regional oppfølging av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport gjorde sametinget en vurdering av sametingets rolle i å følge opp kommisjonsrapporten på lokalt og regionalt nivå. Sametinget har en bred virksomhet innenfor mange samfunnsområder som kan forstås som reparerende virksomhet for samisk kultur i vid forstand, for eksempel gjennom å understøtte samiske institusjoner, samiske møteplasser, arbeide for anerkjennelse for samiske rettigheter og forvalte

Sametingets tiltak og ordninger som er ment å styrke samiske språk og samisk kultur.

I denne saken ble det gjort en kartlegging av samiske tilbud i alle valgkretsene, basert på informasjon om direkte tilskuddsmottakere innen språk og kultur, og informasjon om samisk barnehagetilbud og opplæringstilbud. Kartleggingen viste at vi har behov for mer kunnskap om behovene i den enkelte valgkrets. Derfor vedtok Sametinget at det skal gjennomføres dialogmøter og regionale høringsprosesser i alle Sametingets valgkretser. Målet er å få frem behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak som kan bidra til å reparere språk, kultur og identitet etter fornorskningspolitikken.

Over en periode på tre år vil derfor Sametinget avholde folkemøter og høring i alle valgkretser. Våren 2025 begynte vi med Nordre valgkrets, på bakgrunn av at kartleggingen viste at dette var den valgkretsen med færrest samiske tilbud, ordninger og tiltak.

Om valgkretsen

Valgkretsen omfatter kommunene Nordkapp, Måsøy, Hammerfest, Alta, Hasvik, Loppa, Skjervøy, Kvæningen og Nordreisa. Valgkretsen har ingen språkforvaltningskommuner med lovpålagte oppgaver for samiske språk. Sametinget har en samarbeidsavtale med Alta kommune fra 2019.

Kartleggingen av tilbudene som ble gjort i sak 037/24 viste at i Davveguovllu válgabiire / Nordre valgkrets er få tilbud både innen språk, opplæring og kultur, og ingen av kommunene er med i språkforvaltningsområdet. Det er kun i Alta og Nordreisa det finnes barnehagetilbud og bare i Alta det finnes kulturinstitusjoner med direktetilskudd fra Sametinget. Det er bevilget midler for å etablere nytt språksenter og nye møteplasser med mål om å revitalisere sjøsamisk språk og kultur. Det ble videre bevilget midler både til tiltak innen kultur og innen språk gjennom Sametingets søkerbaserte ordninger i 2024. I 2023 var det 74 elever på videregående skole i Nordre valgkrets som fikk språkstipend, noe som er det tredje høyeste antallet (183 i Ávjovári og 113 i Gáisi). Det bør settes inn flere tiltak for å styrke det samiske tilbudet og felleskapet for samer i dette valgdistriktet.

Målsetning med folkemøtene og høringene

Målet med folkemøtene og høringen var å legge grunnlag for en vurdering av hvorvidt og på hvilken måte de ulike samiske valgkretsene behøver styrket eller endret innsats fremover med hensyn til å revitalisere, bevare eller styrke samiske språk og samisk kultur. Vi ønsket å få svar på følgende spørsmål:

- Hvilke behov har samiske lokalsamfunn og enkeltpersoner for fremover å kunne reparere skadene etter fornorskningen i valgkretsen?
- Hva kan lokale samiske aktører gjøre selv?
- På hvilke områder kan samarbeid med kommuner og norske institusjoner og organisasjoner være aktuelt?
- Hva bør Sametinget legge til rette for?
- Basert på tidligere erfaringer med Sametingets tilskudd og ordninger, er det behov for endring eller styrking av disse?

I høringsbrevet ba vi høringsinstansene ta utgangspunkt i følgende spørsmål:

1. Kulturelle og språklige behov:

a. Hvilke tiltak mener du/dere er nødvendige for å styrke, synliggjøre og bevare samiske språk i deres område?

b. Hvilke tiltak mener du/dere er nødvendig for å synliggjøre, styrke og videreføre kulturelle aktiviteter og/eller tradisjonell kunnskap i deres område?

2. Kunnskap og kompetanse:

a. Hvilke utfordringer opplever du/dere med tilgang til offentlige tjenester som er kulturelt tilpasset, og hva kan gjøres for å

møte disse utfordringene?

b. Hvilke tiltak mener du/dere trengs for å øke bevissthet og kunnskap om samisk kultur og historie i deres område?

3. Økonomisk utvikling:

a. Hvordan kan Sametinget støtte samiske næringer i deres område bedre?

b. Hva slags tilskuddsordninger eller økonomiske støtteprogrammer trengs for å møte lokale samiske behov?

4. Sivilt samfunn og møteplasser:

a. Er det tilstrekkelige møteplasser og kulturarenaer for samiske aktiviteter i deres område? Hvis ikke, hvilke møteplasser eller arenaer trengs?

b. Hva kan gjøres for å styrke samisk sivilsamfunn og organisasjonsliv?

5. Samarbeid og partnerskap:

a. Hvordan kan Sametinget bidra til å styrke samarbeidet mellom samiske institusjoner, lokale myndigheter og andre relevante aktører, slik som næringsaktører, i deres område?

b. Er det spesifikke partnerskap eller prosjekter i deres område som dere mener bør prioriteres

Omtale av folkemøtene og høringene

Det ble sendt ut et høringsbrev med informasjon om folkemøter og skriftlig høring til alle kommunene og språksentrene i valgkretsen, alle reinbeitedistriktene i valgkretsen, samt et bredt spekter av lag, foreninger, organisasjoner, museumsinstitusjoner og andre relevante aktører i valgkretsen. Alle som mottok brevet ble oppfordret til å videreformidle innholdet til andre relevante aktører. Videre ble det sendt ut pressemelding og delt informasjon på sosiale medier, blant annet ved hjelp av betalt annonsering på facebook. Det ble også lagt ut info om folkemøtene i kalendere på nettsidene til Hammerfest, Skjervøy, Kvæningen og Alta kommune.

Det ble avholdt folkemøter i Hammerfest, i Kvæningen og i Alta. Det var også planlagt et møte i Skjervøy, men dette måtte beklageligvis avlyses på grunn av værforhold. Det var et ønske å holde folkemøtene spredt i valgkretsen, samtidig som det ble understreket at høringen var for hele valgkretsen og alle ble oppfordret til å sende inn skriftlige høringsuttalelser. I Hammerfest kom det 17 personer på folkemøtet, i Kvæningen kom det 10 personer og i Alta kom det 24 personer. På møtene holdt sametingspresident Silje Karine Muotka en innledning før det ble åpnet for innlegg fra de fremmøtte. Vi mottok 16 skriftlige høringsuttalelser, gjennom et digitalt skjema på sametingets nettside. 2 var innsendt anonymt, 6 var fra enkeltpersoner, 5 fra lag og foreninger, 1 museum, 1 språk- og kultursenter og 1 nettside/formidlingsaktør. Det ble også avholdt et digitalt møte med Láhppi Sámiid Searvi, på forespørsel fra dem, slik at de fikk levert muntlige innspill.

I det følgende presenteres noen hovedtrekk fra høringsuttalelsene og folkemøtene. Svært mange høringinstanser er opptatt av å synliggjøre, styrke og bevare samisk språk i valgkretsen, og mange peker på behovet for bedre samisktilbud i barnehage og skole samt språkkurs for voksne. Særlig dokumentasjon, tilgjengeliggjøring og revitalisering av sjøsamiske dialekter og av stedsnavn opptar mange. Mange er også opptatt av å revitalisere og videreføre sjøsamisk tradisjonskunnskap, feks innen duodji og innen utmarksbruk. Flere påpeker at i et område som er hardt fornorska så må språklæring og styrking av identitet ses i sammenheng. Også mange påpeker behovet for møteplasser og lokaler for å holde kursvirksomhet, eksempelvis et samisk hus i Alta, et samisk språk- og kultursenter og/eller samisk hus i Hammerfest og et språk- og kultursenter i Nordreisa. Flere peker også på hvordan nasjonal politikk og nasjonale strukturer har påvirket og fortsatt påvirker sjøsamisk språk, kultur og lokalsamfunn negativt, for eksempel fiskeripolitikk, distriktspolitikk og samferdselspolitikk. Flere nevner at sametinget må bli bedre til å informere om tilbud, stipend- og tilskuddsordninger, og at tilskuddsordningene må forenkles og tilpasses for

å møte behovene i Nordre valgkrets. Det er også flere som tar opp behovet for styrking av dialog og forebygging av konflikt mellom fastboende og reindrift i valgkretsen, og at både sametinget og kommunale myndigheter må ta del i dette. Ansvarliggjøring av fylkeskommune og kommune, og bedre samarbeid mellom dem og samisk sivilsamfunn etterspørres også.

Alle høringsuttalelsene er tilgjengelige på Sametingets nettsider: [Høring – Behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak i Nordre valgkrets - Sametinget](#)

Vurdering

Nordre valgkrets er en valgkrets som er sterkt preget av fornorskningen. Mange i valgkretsen har erfaringer fra internatskoler, mange har tapt samisk språk og identitet, og sjøsamisk næring har lidd under statlig politikk. Gjennom folkemøtene og høringen har det kommet frem at det er mange som har ønske og vilje til å revitalisere og styrke samiske språk, kultur og identitet i valgkretsen, med særlig vekt på det sjøsamiske. Det uttrykkes behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak innen flere områder.

Språktiltak

Flere høringsinstanser påpeker behovet for flere samiskkurs og mer ressurser, både finansielle og menneskelige, til språkopplæring både for barn, unge og voksne. Det som særlig kommer frem er behovet for å styrke sjøsamisk identitet og språk og sette inn ekstra tiltak i en hardt fornorsket valgkrets. Dokumentasjon, tilgjengeliggjøring og revitalisering av sjøsamiske dialekter og av stedsnavn opptar mange.

Slik det er beskrevet i sametingets språkstrategi Giellalokten fra 2018 bidrar de samiske språksentrene til dokumentasjon av områdets historie, dialekt, kulturminner og registrering og dokumentering av stedsnavn. Funnene fra høringen understreker viktigheten av å etablere og styrke språksentrene. I Nordre valgkrets er det to språksentre med støtte fra Sametinget: Lávgu i Alta som har 2,8 årsverk og Návuona giellaguovddáš i Kvænangen som har 1, 4 årsverk. Sametinget har i løpet av en periode på 1,5 år bevilget penger til disse to språksentrene for å gjennomføre et prosjekt rettet mot sjøsamene. I både Sametingets reviderte budsjett for 2024 og ordinære budsjett for 2025 ble det bevilget midler til dette prosjekt. Hovedmålet med prosjektet er å etablere sjøsamiske møteplasser i Alta- og Kvænangen-området for å styrke sjøsamisk identitet, kultur og språk. I 2023 tildelte Sametingsrådet Hammerfest kommune et starttilskudd på 400.000 kroner for etablering av et språksenter i Kokelv. Dette er det første året av en treårig støtteperiode fra Sametinget til samiske språksentre under etablering. Kommunen har gjennomført et forprosjekt for å artlegge behovet for senteret, og funnene understreker viktigheten av tiltak for å revitalisere samisk språk i kommunen.

I en valgkrets med spredt bebyggelse og små samiske samfunn kommer det også frem behov for desentraliserte tilbud. Kathrine Lise Pedersen skriver i sin høringsuttalelse at samtidig som det bør satses på språksenteret som allerede finnes i Kvænangen, så er det behov for språkkafeer spredt i kommunen, for eksempel i Reinfjord, Spildra, Jøkelfjord, Kvænangsbøt. Láhppi Sámiid Searvi ønsker også en språkkonsulent på Loppa, gjerne knyttet til språksenteret i Kvænangen. Som en del av oppfølgingen av språksenterstrategien kan Sametinget informere språksentrene i Nordre valgkrets om muligheten til å søke finansiering fra Sametinget for å utvide sin virksomhet og sitt virkeområde. I Vesthavet valgkrets har for eksempel Várdobáiki sámiguovddáš som ligger på Evenskjer en egen avdeling på Sortland Bárru giellabáiki. Denne språkarenaen begynte som et språkprosjekt i 2019 i samarbeid med Vesterålen og omegn sameforening med språkprosjektmidler fra Sametinget og Nordland fylkeskommune. I 2020 ble Bárru giellabáiki formelt åpnet, og språkarbeidet her er forankret lokalt og institusjonalsert som et språkkontor/språkarena under paraplyen Várdobáiki sámiguovddáš. Kanskje kunne noe lignende vært gjort i Nordre valgkrets.

Návuona Sámiid Searvi foreslår at kommunene Kvænangen, Nordreisa og Skjervøy må bli med i forvaltningsområdet for samisk språk. På folkemøtet i Hammerfest ble det foreslått at Hammerfest kommune burde bli med i språkforvaltningsområdet. Valgkretsen har ingen språkforvaltningskommuner med lovpålagte oppgaver for samiske språk. Etter endringene i samelovens språkregler i 2024 har forvaltningsområdet for samiske språk blitt differensiert i tre ulike kategorier. Kommuner som ønsker kan nå søke seg inn som språkstimuleringskommuner, som er en ny kategori. Språkstimuleringskommuner har færre lovpålagte forpliktelser sammenlignet med de øvrige kategoriene, og kategorien er tilpasset den språklige situasjonen i fornorskede områder. I og med at denne endringen er relativt ny, kan det tenkes at den ikke er så godt kjent enda. Det kan derfor være behov for å informere kommuner og sivilt samfunn om denne muligheten.

Kulturtiltak og møteplasser

Mange er også opptatt av å revitalisere og videreføre sjøsamisk tradisjonskunnskap, feks innen duodji og innen utmarksbruk. Det påpekes at mye av kunnskapen er i ferd med å dø ut, og det haster å få igang tiltak for å dokumentere den og å videreføre den til yngre generasjoner. Samtidig sier mange i høringen at det er stor interesse for å ta tilbake samisk identitet, for eksempel gjennom å lære å sy kofte. Også tiltak for å sikre at sjøsamisk joik ikke går tapt nevnes. Gula skriver i sin høringsuttalelse at språkoppygging i område som er hardt fornorsket, krever at man også jobber med å skape trygg samisk identitet. I likhet med flere andre argumenterer de for flere arenaer hvor språkopplæring kombineres med for eksempel duodjivelder eller matlagingskurs, og at flere organisasjoner må få lettere mulighet til å gjennomføre slike tiltak.

Gula påpeker at det er kostbart å arrangere kurs fordi kursholdere gjerne må innhentes fra andre steder. De skriver at i dag oppleves det som vanskelig å få finansiering til kurs gjennom etablerte samiske studieorganisasjoner, dersom du ikke er tilknyttet en av de to hovedorganisasjonene NSR og SFF. Å finansiere kurs via prosjektstøtte, er en omfattende og tidkrevende prosess, som kan være en høy terskel for frivillige organisasjoner. Det er flere som påpeker behov for å forenkle tilskuddsordningene, og gjøre det enklere både å søke og å rapportere. Det er også kommet forslag om at det bør være mulig å få tilskudd over flere år, for å gi økt forutsigbarhet. Láhppi Sámiid Searvi viser til at de har lokaler med maskiner og utstyr, i en gammel internatskole på Sandland, men at husleie her i dag betales av privatpersoner. De beskriver det som utfordrende å få tilskudd til å dekke husleie.

Sametinget har flere søkerbaserte tilskuddsordninger som kan dekke disse behovene, for eksempel tilskuddsordning for kulturtiltak, tilskuddsordning for til joik og samisk musikk og tilskuddsordninger for duodji. Hver ordning har egne prioriteringer og regelverk som angir hvilke formål det kan søkes støtte til. Det er mulig å få støtte til kursvirksomhet gjennom tilskuddsordningene for duodji, og Sametinget har allerede i regelverket for 2025 prøvd å imøtekomme behovet for vitalisering av duodji gjennom prioriteringene. Som hovedregel gis det ikke støtte av driftsmessig karakter gjennom disse ordningene. Nytt i 2025 er at tilskuddsordningen for kulturtiltak inkluderer følgende prioritering: ”Arrangementer som bidrar til å reparere, eller vedlikeholde, lokalsamfunnenes forhold til sin samiske kultur”, noe som også kan synes å imøtekomme behovene i Nordre valgkrets. Innspillene som er kommet gjennom denne høringen kan tyde på at det er behov for å gjøre endringer i Sametingets tilskuddsordninger samt å gi bedre informasjon og veiledning om hvilke muligheter som finnes innenfor Sametingets tilskuddsordninger.

Behovet for møteplasser, språkarenaer og for egnede arenaer for å drive kursvirksomhet var et gjennomgående tema både på folkemøtene og i de skriftlige høringsuttalelsene. Det er framsatt ønsker om en samisk møteplass og arena for kursvirksomhet i Hammerfest, et samisk språksenter i Nordreisa, her gjerne i kombinert med kvensk, og kulturarenaer i Kvænangen. Også behovet for møteplass i Alta var et tema. Noen foreslår et samisk hus i Alta med møtelokaler, fasiliteter for duodjikkurs, andre foreslår bedre lokaler til Lávgu (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš), etablering av Duodjeinstituhitta i området, mens andre igjen foreslår et lokalt forsoningsverksted og arenaer hvor alle kan føle seg velkomne. Sametinget har i noen tilfeller støttet forprosjekter for etablering av samisk hus/samisk kulturhus. Dette kan være relativt tidkrevende og kostnadskrevennde prosesser, og det er avhengig av lokal forankring og initiativ. I Tromsø for eksempel har det ledet til etableringen av Romssa Sámi Viessu, hvor Sametinget er medeier sammen Troms fylkeskommune og Tromsø kommune.

I dag er det kun to samiske kulturinstitusjoner i dette valgdistriktet som mottar direktetilskudd over sametingsbudsjettet, og begge disse er i Alta: Samisk musikkfestuke/Sámi Music Week og Lávgu (Álttá sámi giella- ja kulturguovddáš). Kokelv sjøsamiske museum er lokalisert i valgdistriktet og er et museum/avdeling tilknyttet museumssiidaen RiddoDuottarMuseat. RiddoDuottarMuseat mottar direktetilskudd fra Sametinget. Sametinget er bevisst at det er stort behov for samiske institusjoner og møteplasser både flere steder og innen flere fagområder, og denne saken understreker dette behovet. Derfor er det satt av 1,5 millioner kroner i Sametingets budsjett for 2025 til et prosjekt om oppbygging av nye institusjoner i Sápmi. Prosjektet skal gjennom å kartlegge geografiske og faglige områder det mangler institusjoner i dag utarbeide kriterier for etablering av eventuelt nye institusjoner. Prosjektet skal også identifisere mulige interessenter som kan bidra i arbeidet med etablering av nye institusjoner. Innsikten fra folkemøtene og høringen i Nordre valgkrets vil tas med i det videre arbeidet med dette prosjektet.

Oppvekst og opplæring

I valgdistriktet finnes følgende samiske barnehager/barnehager med samiske avdelinger: Guovddáš mánáidgárdi og Álttá siida i Alta og Leirbukt barnehage i Nordreisa. I tillegg har Saga barnehage i Alta samisk språkopplæring (2023/2024).

Alta kommune tilbyr undervisning i samisk 2 og 3 ved nesten alle grunnskoler i kommunen. Kommunen har i tillegg en egen samiskklasse på Komsa skole for elever med samisk som førstespråk, trinn 1.-7., som følger Kunnskapsløftet Samisk. Det

tilbys undervisning på samisk ved Alta ungdomsskole 8.-10. trinn, hvor klassen delvis følger undervisning med norskspråklig klasse.

Alta videregående skole er en ressurskole for nordsamisk som andrespråk. Alta videregående skole har omtrent 25% av alle elever over hele landet som har opplæring i samisk som andrespråk. Skolen vil utvikle en «samisk pedagogisk siida» for å bidra til kompetanseheving, pedagogisk ideutveksling og samarbeid for samisklærere.

Nord-Troms videregående skole er ressurskole for samisk og kvensk/finsk som andrespråk og i fjernundervisning i videregående opplæring. Nord-Troms videregående skole er lokalisert i Nordreisa kommune, men betjener kommunene Kåfjord, Skjervøy, Nordreisa og Kvænangen. Det betyr at skolen betjener et område på tvers av to valgkretser. Nord-Troms videregående skole er også vertskap for fylkeskoordinator for samiskopplæringen i Troms fylkeskommune, og tilbyr nordsamisk fjernundervisning til elever i grunnskolen og i videregående skole.

På alle folkemøtene var samiskopplæring og samiskspråklig tilbud for barn og unge et tema. Flere har dårlige erfaringer og erfaringer med at foreldre må arbeide hardt for å sikre retten til samiskundervisning. Eksempelvis ble det i Hammerfest ble det fortalt at et barn hadde fått beskjed om at det ikke er samisk nok og ikke hadde rett til å lære samisk, og en høringsuttalelse beskriver at foreldre ble frarådet å velge samiskopplæring for barnet. På folkemøtene ble det også påpekt viktigheten av å ha muligheten til å hospitere i et område hvor det snakkes samisk, og ha arenaer utenfor skolen hvor språket brukes og at det også gis tilbud til foreldre. Lávgu skriver i sin høringsuttalelse om at til tross for at det finnes samiskspråklige ansatte, slik som på Alta kommunens sommeraktiviteter for barn og på SFO i Alta, så informeres det ikke om og det utnyttes ikke til å lage samiskspråklig tilbud. Kommunen begrunner dette med at det ikke er lovpålagt å ha samisk språktilbud i SFO. Lávgu foreslår derfor at samisk språk lovestes på SFO.

På folkemøtet i Hammerfest ble det ytret ønske om en samisk barnehage i Hammerfest. En kartlegging gjort av Hammerfest kommune for en stund tilbake siden viste at det kun var aktuelt for to barn i kommunen, men det ble antydnet at nå er det nok mange flere. Det ble bedt om at Sametinget må gå i dialog med kommunen om samisk barnehage, og at dette haster fordi det skal vedtas en ny barnehagestruktur etter sommeren.

På folkemøtet i Alta ble det løftet en lokal utfordring med å sikre behovet for samiske lærere. Det ble fortalt at Alta kommune har i gjort et kommunestyrevedtak om at på grunn av kommunens økonomiske situasjon får ingen lærere ta videreutdanning kommende år. Dette gjelder også videreutdanning i samisk. Lærere her erfarer derfor at nasjonale tiltak for å bidra til at flere tar videreutdanning innen samisk, for eksempel stipendordringer og finansieringsordninger fra Statsforvalteren og Utdanningsdirektoratet, ikke nytter. Det kommunale vedtaket setter stopper for at lærerne kan benytte seg av dette. Det ble argumentert for at samisk språk er i en særstilling og at det bør gjøres unntak for videreutdanning i samisk. Også på folkemøtet i Kvænangen ble det etterspurt at kommunen burde gjøre mer for å sikre samiskopplæring.

Áltá Sámiid Searvi skriver i sin høringsuttalelse at et sentralt spørsmål i Alta er hvorvidt det behøves en egen samisk skole i Alta, eller om det er tilstrekkelig med egen samisk parallell på den nye Komsa skole, slik som det nå er planlagt. De skriver at: "Uavhengig av valget her, er det avgjørende at den samiske parallellen får en egen leder, slik at den ikke drukner i den øvrige skoledriften, og at samiske elever får et pedagogisk tilbud som er tilpasset deres behov."

Det er mange ulike aktører som på forskjellige måter har et ansvar for samiske språk lokalt, regionalt og nasjonalt. Det finnes imidlertid ikke et overordnet organ som påser at språk- og opplæringsrettighetene samiske språkbrukere har krav på blir oppfylt. Opprettelsen av et samisk språkombud er et av forslagene i NOU2016: 18 Hjertespråket, og Sametinget anser forslaget som sentralt i det videre arbeidet med oppfølgingen av Hjertespråket. Sametinget har gjennom konsultasjoner om revidering av samelovens kapittel 3 tatt opp behovet for at det etableres et samisk språkombud som skal påse og sikre at den samiske befolkningen får sine språk- og opplæringsrettigheter oppfylt. I sak 037/24 Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonen viser Sametinget til at en slik ombudsrolle kan også bidra til å sikre at de som har blitt utsatt for fornorskingspolitikken er trygge på at deres rettigheter blir ivaretatt, noe som vil være viktig i en reparasjonsprosess. Sametingsrådet vil i juni 2025 legge frem forslag på innhold og organisering av et samisk språkombud.

Kunnskap og kompetanse om samiske forhold

Flere tar opp behovet for økt samisk kompetanse i alle offentlige institusjoner. På folkemøtet i Hammerfest påpekt at mange værter på smerte fra fornorskningen og at det er behov for helsetjenester fra SANKS. I Alta ble det påpekt at eldreomsorgen mangler samisk tilrettelegging og at det er behov for samiskspråklige ansatte og avdeling for samisktalende personer med demens. Også behovet for samisk språk- og kulturkompetanse hos skolehelsetjenesten påpekes. Flere høringsuttalelser løfter også behovet for å sikre samisk språk og kultur i opplæringssektoren. Flere av disse utfordringene og behovene som også finnes i andre valgkretser, og som Sametinget tidligere har behandlet blant annet i sak 005/24 - Sannhet og forsoning -

Sametingets overordnede vurderinger, sak 006/24 Sannhet og forsoning - Menneskelige omkostninger og sak 007/24: Sannhet og forsoning - Pilar 1: Kunnskap og formidling. At disse utfordringene kom frem i folkemøtene og høringen i Nordre valgkrets understreker behovet for å fortsette arbeidet på dette feltet.

Et gjennomgående tema er ønske om å styrke kunnskap og bevissthet om lokal samisk tilstedeværelse, lokal forsoningshistorie, samt sjøsamisk kultur, språk og identitet. På folkemøtet i Hammerfest ble det fremhevet som viktig at Hammerfest benevnes som sjøsamisk kjerneområde. På folkemøtene kom det frem at mange som inntil nylig har tenkt på seg selv som norsk, nå har interesse for å ta tilbake samisk språk og kultur. I en høringsuttalelse innsendt anonymt står det at "Folk forstår ikke at de er en del av denne kulturen, det er språket som er borte men kulturen lever". På folkemøtet i Hammerfest ble det nevnt at mange synes det er vanskelig å dokumentere at man er samisk, og at det er et savn etter veiledning om innmelding i Sametingets valgmanntall.

Láhppi Sámiid Searvi forteller at forsoningshistorien på Loppa er underdokumentert, og at erfaringer og kunnskap fra Loppa ikke ble tatt med i kommisjonens arbeid. Flere argumenterer for at det er behov for utstillinger og fortellinger om lokal historie på steder slik som Loppa og i Kvænangen, og at det må settes mer fokus på sjøsamisk kultur både i barnehage og skole og i læremidler. I sak 005/24 Sannhet og forsoning – Sametingets overordnede vurderinger henstiller Sametinget til Stortinget å bevilge rikelig med midler til videre dokumentasjon og forskning på forsoning og urett, nettopp med bakgrunn i at ikke alle opplever at deres historie er gjengitt godt nok i rapporten og at ikke alle aspekter av forsoningen og dens konsekvenser er godt nok avdekket. Gjennom folkemøtene og høringen fremkommer det også ønske om å synliggjøre samisk tilstedeværelse gjennom samisk skilting i offentlige bygg, samiske veinavn og bruk av samiske stedsnavn. En skriver at "økt synlighet vil bidra til normalisering og respekt – og ikke minst redusere hets og diskriminering mot reindriftssamer, som i dag er et reelt problem i området og en stor psykisk belastning for de som rammes." Eva Sandersen Hetta skriver at det må arbeides mot desinformasjon i valgkretsen, særlig opplysningsinitiativer om reindrift. Behov for å forebygge samehets og for å forbedre debattklimaet i sosiale medier var tema på folkemøte i Hammerfest, samt i Kvænangen. Det fremkommer også ønske om verdde-prosjekter for å styrke forståelse og dempe konflikter mellom reindrifta og øvrig lokalbefolkning, samt støtte til verddesenteret i Kvænangen.

Sametinget vedtok i 2022 en egen handlingsplan mot samehets, og som resultat av et krav i denne handlingsplanen la Regjeringen i januar 2025 en nasjonal handlingsplan mot diskriminering og hets av samer. Regjeringen skal nå blant annet opprette en egen filial av Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) i Alta med særlig kompetanse på samiske forhold. Målet er at samer som opplever å bli diskriminert får et sted å henvende seg for veiledning og bistand, og at filialen skal bidra til å sikre utvikling av likeverdige tjenester til samer. Filialen skal jobbe utadrettet mot samer i hele Norge, men lokalisering av filialen i valgkretsen vil forhåpentligvis ha effekt lokalt.

Innspillene vi har mottatt gjennom folkemøtene og høringen viser at det er stadig behov for å forebygge samehets, også på lokalt nivå. I Sametingets nåværende handlingsplan er det ingen konkrete tiltak mot desinformasjon om samiske forhold. Vi vet fra forskning at desinformasjon kan bidra til hets, og derfor kan dette være et et felt hvor Sametinget bør prioritere innsats fremover.

Næring og økonomisk utvikling

Når det gjelder næring og økonomisk utvikling handler flere av innspillene om nasjonal politikk og strukturer som har særlig påvirkning på samisk kultur i valgkretsen. Návuona Sámiid Searvi påpeker at Kvænangen er preget av å ha vært et overgangsdistrikt under forsoningspolitikken, og at det trengs ekstraordinære tiltak for å bevare næring og bosetting og beskytte arealer for tradisjonsnæringer. De foreslår tilskuddsordninger for småskalabedrifter og førstegangsetablerere i næringslivet. Sametinget har flere tilskuddsordninger rettet mot utvikling av små og mellomstore bedrifter. Innenfor tilleggsnæring reindrift, samisk reiseliv og samiske kreative næringer har vi også mulighet til å gi egne etablerertilskudd til nyetablerere. Kvænangen er en del av Virkeområdet for tilskudd til næringsutvikling (STN-området). Bedrifter som holder til i STN-området kan søke på alle Sametingets tilskuddsordninger innenfor næringsbudsjettet. I Nordre valgkrets er følgende kommuner i dag med i STN-området: Skjervøy, Nordreisa, Kvænangen, de delene av Hammerfest som utgjør tidligere Kvalsund kommune, deler av Alta kommune, Loppa, deler av Måsøy kommune, og deler av Nordkapp kommune.

Mikkel Aslak Iver Sara argumenterer i sin høringsuttalelse for at hele Hammerfest kommune bør inkluderes i STN-området. Han begrunner det med at man da vil gi samiske næringsaktører reelle utviklingsmuligheter, og at dette vil være avgjørende for både samisk tilstedeværelse og språklig og kulturelt mangfold. Utvidelse av virkeområdet ble drøftet i revideringen av Sametingets næringsmelding Šattolaš Sápmi fra 2022. Her kan en lese: "Utvidelse av virkeområdet er utfordrende både med tanke på at de økonomiske midlene og ressursene ikke øker med utvidelsen. Sametinget har allerede i dag utfordringer med dagens virkeområde blant annet med å gi tilstrekkelig oppfølging til søkere, ha en proaktiv rolle i næringsutviklingsarbeidet

og opprettholde kontakten med de 30 kommunene. En annen utfordring er at kommunene har fått reduserte budsjetter de seneste årene noe som har ført til at næringsutviklingsarbeidet må konkurrere med blant annet lovpålagte oppgaver i kommunene. For at Sametinget skal ha et overkommelig virkeområde å forholde seg til så vil det ikke være formålstjenlig å utvide område ytterligere."

En som har sendt inn høringsuttalelse anonymt påpeker at den sjøsamiske kulturen er knyttet til å leve i små kystsamfunn, og at det å støtte opp om infrastruktur for fiskerinæring og bosetting er derfor viktig for å ivareta sjøsamisk kultur. Det fremheves at det er nærsagt umulig å bo i små veiløse samfunn i dag på grunn av dårlig samferdselstilbud og dårlig infrastruktur på havner, kaier og moloer. Denne problematikken ble også løftet på folkemøte i Hammerfest, med beskrivelse av at nedlegging av fiskemottak skaper fraflytting. Folk flytter dit det er arbeid og kulturen forsvinner med dem, ble det sagt. Det etterspørres tiltak fra det offentlige for å sikre bosetting og infrastruktur, og på denne måten bidra til å sikre sjøsamisk kultur og levemåte, og Sametinget bes om å bidra til dette. På folkemøtet i Kvæangen var også tiltak for å sikre bosetting et tema, og her ble det påpekt at etableringer av arbeidsplasser bør bidra til å styrke språk og kultur, og ikke ødelegger miljø.

Sametinget jobber opp mot statlige og regionale myndigheter for å få bedre infrastruktur og få gjennomført tiltak som bidrar til å sikre bosettingen i samiske områder. Å styrke og opprettholde fiskemottak er en av prioriteringene i vår tilskuddsordning for marine næringer. I vår tilskuddsordning Regionalutviklingsprosjekter finansierer vi prosjekter som styrker samisk språk, kultur og samfunnsliv. Mange av prosjektene vi finansierer fra denne ordningen har som mål å styrke bosettingen i samiske områder. Innspillene som er kommet i denne saken kan tyde på at Sametinget må synliggjøre sine tilskuddsordninger bedre, noe Gula også påpeker i sin høringsuttalelse. Det er en utfordring at i enkelte bransjer og i mange kommuner er våre tilskuddsordninger for dårlig kjent.

Flere, slik som Ole Mathis Gudmund Persen, Áltá Sámiid Searvi og Kathrine Lise Pedersen påpeker behovet for tiltak for å sikre sjøsamisk næringsgrunnlag. Kombinasjonsnæringer, med både fiske og utmarksbruk, beskrives som bærebjelker i sjøsamisk kultur. Det synes å være et sterkt ønske om at sjøsamisk livsgrunnlag anerkjennes og ivaretas. Det nevnes blant annet at samer har mistet rett tradisjonelt fiske i lokale fiskevann og at de nå er tvunget til å kjøpe fiskekort gjennom lokale jeger- og fiskeforeninger og at strenge reguleringer av fiske til havs gjør det vanskelig å leve som fisker. Det påpekes også at det er behov for å sette av midler til kartlegging, forskning, bevaring og revitalisering sjøsamisk kultur, tradisjoner og næringer. Sametinget har tidligere behandlet flere saker som gjelder dette. I sak 010/24 Sannhet og forsoning – Pilar 4: Forebygging av konflikter vedtok Sametinget støtte til Sannhets- og forsoningskommisjonens forslag om at NOU 2008: 5 Retten til fiske i havet utenfor Finnmark følges opp.

Samarbeid og partnerskap

Sametingsrådet mener at Sametinget bør ta en aktiv rolle for å styrke samisk språk, kultur, næring og identitet i valgkretsen fremover. Dette vil innebære endringer i Sametingets egen virksomhet, innenfor en hvertid gjeldende politisk og administrativ kapasitet. Det vil også innebære at Sametinget må være en pådriver ovenfor kommunale, regionale og nasjonale myndigheter for at de skal ta sitt ansvar for å følge opp sannhets- og forsoningskommisjonen.

På folkemøtene og i den skriftlige høringen var det flere som påpeker at kommunene må ta ansvar for å sikre lovfestede rettigheter og sikre samisk språk- og kulturkompetanse i kommunale tjenester, og at det behøves mer samarbeid mellom kommuner og samiske institusjoner. Et av innleggene på folkemøtet i Alta viste til at behovene for å sikre samiske rettigheter, språk, kultur og identitet er noe det har blitt arbeidet med i flere tiår, og at dersom noe skal kunne kalles tiltak for forsoning etter fornorskningen så må norske myndigheter, inkludert kommunene, på banen.

Flere påpeker at Sametinget bør ta ansvar bruke sin rolle til å påvirke kommunene. En foreslår at Sametinget burde inngå samarbeidsavtale med Hammerfest kommune. Sametinget har siden 2019 hatt samarbeidsavtale med Alta kommune, og denne er under revidering. Samarbeidsavtalen har følgende satsingsområder: Samisk språk, samiske stedsnavn, barnehager, grunnskole, barn og unge, helse og sosial, rekruttering, kulturminner og historie, samisk kunst og møteplass, samt Finnmarksløpet. Sametingetssamarbeidsavtaler med by- og fylkeskommuner er evaluert og behandlet av Sametingets plenum (sak 011/25). Ved inngåelse av nye avtaler og revidering av eksisterende avtaler vil det være viktig å se på evalueringens forslag til endringer for å sikre en helhetlig og gjensidig samarbeidsavtale.

Sametingsrådet mener at samiske institusjoner og virksomheter er med på å reparere skadene etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Sannhets- og forsoningskommisjonen fremhevet at de samiske språksentrene har en nøkkelrolle fremover. Det samiske kulturlivet, med sine kunst og kulturuttrykk, vurderes også til å ha stor betydning i oppjøret med fornorskningen. Sametingsrådet er enige i det Áltá Sámiid Searvi skriver i sin høringsuttalelse om at lokalt eierskap og kjennskap til lokal historie er svært viktig i den videre prosessen mot forsoning.

I en valgkrets med få samiske institusjoner og organisjoner er det også særlig viktig at norske institusjoner er sitt ansvar bevisst. Verdensarvsenter for bergkunst - Alta museum IKS skriver i sin høringsuttalelse om at de jobber med tilbakeføring

av samiske kulturarv, og at dette er også forsoningsarbeid og revitaliseringsarbeid i sjøsamiske områder. De etterspør dialoger om hvilke roller en slik norsk institusjon kan ta og hvordan dette arbeidet mer systematisk kan inngå i samiske institusjoners og lokale myndigheters arbeid og ansvar med samme i etterkant av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Sametinget har behandlet norske institusjoners ansvar i flere saker om sannhet- og forsoning, blant annet sak 009/24 Sannhet og forsoning - Pilar 3: Kultur og kulturminner og 037/24 Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

Árahávdi skriver i sin høringsuttalelse om hjemmesiden www.arahavde.no hvor de formidler lokal samisk historie, fortellinger om tvangsevakuering og gjenresining og ”skjulte samiske skatter” i lokalområdet. De forteller at nettsiden er drevet av frivillighet, og de er avhengig av tilskudd for å kunne arbeide videre med nettsiden. De skriver at de ikke finner noen tilskuddsordninger hos Sametinget som kan støtte arbeidet. De foreslår derfor å åpne Sametingets tilskuddsordninger til å gi driftsstøtte til denne type nettsider. Per i dag gir ikke Sametinget tilskudd for å drifte nettsider, det er dog mulig å få tilskudd til eksempelvis en konkret oppgradering av nettsider. Dette kan tjene som et eksempel på en sak hvor det kunne være fordelaktig å søke samarbeid med en større institusjon som mottar årlige driftsmidler.

Sametingsrådets innstilling

Gjennom folkemøter og skriftlig høring har Sametinget avdekket behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak som en del av reparasjonsarbeidet etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Særlig behovet for å revitalisere og styrke sjøsamisk kultur, identitet, næring og dialekter er fremtredende. Det samme er ønsket om dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av lokal samisk historie og lokal fornorskningshistorie.

I et område som er hardt rammet av fornorskningen, finnes det i dag få samiske institusjoner og organisasjoner. Samtidig er det økende interesse og ønske blant folk om å ta tilbake det som har blitt fratatt dem gjennom fornorskningen. Mange ønsker å delta både på språkkurs, duodji-kurs og lignende aktiviteter, og etterspør samiske møteplasser og arenaer. Behovet og etterspørselen synes i dag å være større enn tilbudet.

Samtidig som det er avdekket utfordringer og forbedringspotensialer i Nordre valgkrets, finnes det også tiltak her som kan være forbilder for andre kommuner i Nordre valgkrets og for andre valgkretser. Eksempelvis er den samiske klassen ved Komsa skole og Alta ungdomsskole noe som kommuner i andre valgkretser kan hente inspirasjon og erfaringer fra. Sametinget vil fremover arbeide for å forbedre og utvikle dette som en modell for samisk opplæring.

Sametinget ønsker å ta en aktiv rolle for å styrke samisk språk, kultur, næring og identitet i Nordre valgkrets fremover. Dette vil gjøres gjennom å:

- Følge opp Sametingets pågående prosjekt *Oppbygging av nye institusjoner i Sápmi*, (sak 055/24 Sametingets budsjett 2025), ved å bidra til nye institusjoner i Nordre valgkrets. Sametinget vil arbeide for opprettelse av permanente møteplasser i Hammerfest, Loppa og Nordreisa. I tillegg vil det arbeides med å videreutvikle tilbudene i Kvænangen, Alta og Nordkapp. Forankring i lokale samiske miljøer er en forutsetning og deltakelse fra kommune og fylkeskommune er ønskelig.
- Aktivt følge opp Sametingets strategi for samiske språksentre også i Nordre valgkrets for å sikre synliggjøring av samisk identitet og kultur, fremme av samiske språk og samisk språkopplæring gjennom språktiltak.
- Oppfordre til samarbeid mellom lokale samiske miljøer, samiske institusjoner og norske aktører for å utvikle samiske kulturtilbud som kan nå samer i hele Nordre valgkrets og som tar utgangspunkt i lokal samisk kultur og identitet.
- Vurdere ytterligere endringer i Sametingets tilskuddsordninger innen kultur, språk og duodji for å kunne møte behovene for reparerende virksomhet etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Sametinget viser til at vedtak fra sak 037/24 om å etablere en søkerbasert tilskuddsordning for å støtte opp under lokale prosesser samt etablering av møteplasser er fulgt opp gjennom tilskuddsordningen for kulturtiltak.
- Styrke Sametingets innsats for å gjøre våre stipend- og tilskuddsordninger bedre kjent i Nordre valgkrets. Dette inkluderer også tilskuddsordninger for næring innen STN-området.
- Styrke Sametingets innsats mot desinformasjon om samiske forhold, som en del av Sametingets videre arbeid mot samehets.

Videre viser Sametinget til vedtak i sak 037/24 Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport hvor Sametinget oppfordrer nasjonale, regionale og lokale myndigheter til å ta sin del av ansvaret for reparasjonsarbeidet etter fornorskningen, og søke samarbeid innenfor det samiske samfunnet. Her oppfordrer også Sametinget flere kommuner om å bli

del av det samiske språkforvaltningsområdet. Sametinget viser også til sak 006/24 Sannhet og forsoning – Pilar 4: Implementering av regelverk. De innkomne uttalelsene gjennom folkemøtene og den skriftlige høringen i Nordre valgkrets har understreket behovet for dette.

Sametinget vil:

- Invitere kommunene og fylkeskommunene i Nordre valgkrets til dialog om deres ansvar for oppfølging av sannhets- og forsoningskommisjonens rapport, med særlig vekt på kommunale myndigheters ansvar for å sikre de samiske innbyggernes lovfestede rettigheter og deres rolle i å sikre samiske tilbud og møteplasser i samarbeid med lokalt samisk sivilsamfunn og Sametinget. Utvikling og oppfølging av samarbeidsavtaler kan være et verktøy i dette arbeidet.
- Undersøke mulighetene for å etablere samiske barnehagetilbud flere steder i Nordre valgkrets, i samarbeid med kommunene.
- Styrke innsatsen for å sikre at samiske barn og unge får oppfylt sine rettigheter til opplæring i og på samisk i Nordre valgkrets.
- Fortsette arbeidet for opprettelsen av et samisk språkombud som skal påse og sikre at den samiske befolkningen får sine språk- og opplæringsrettigheter oppfylt.
- Fortsette arbeidet opp mot statlige og regionale myndigheter for å sikre bedre infrastruktur og iverksetting av tiltak som bidrar til å sikre bosettingen i samiske områder. Sametinget vil bevisstgjøre disse myndighetene om at politiske beslutninger som kan føre til fraflytting og sentralisering i Nordre valgkrets kan ha særlig negativ innvirkning på sjøsamisk kultur, næring og identitet.

Sametingsrådet – plenumsaker - 011/25

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling

Gjennom folkemøter og skriftlig høring har Sametinget avdekket behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak som en del av reparasjonsarbeidet etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Særlig behovet for å revitalisere og styrke sjøsamisk kultur, identitet, næring og dialekter er fremtredende. Det samme er ønsket om dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av lokal samisk historie og lokal fornorskningshistorie.

I et område som er hardt rammet av fornorskningen, finnes det i dag få samiske institusjoner og organisasjoner. Samtidig er det økende interesse og ønske blant folk om å ta tilbake det som har blitt frarøvet dem gjennom fornorskningen. Mange ønsker å delta både på språkkurs, duodji-kurs og lignende aktiviteter, og etterspør samiske møteplasser og arenaer. Behovet og etterspørselen synes i dag å være større enn tilbudet.

Samtidig som det er avdekket utfordringer og forbedringspotensialer i Nordre valgkrets, finnes det også tiltak her som kan være forbilder for andre kommuner i Nordre valgkrets og for andre valgkretser. Eksempelvis er den samiske klassen ved Komsa skole og Alta ungdomsskole noe som kommuner i andre valgkretser kan hente inspirasjon og erfaringer fra. Sametinget vil fremover arbeide for å forbedre og utvikle dette som en modell for samisk opplæring.

Sametinget ønsker å ta en aktiv rolle for å styrke samisk språk, kultur, næring og identitet i Nordre valgkrets fremover. Dette vil gjøres gjennom å:

- Følge opp Sametingets pågående prosjekt *Oppbygging av nye institusjoner i Sápmi*, (sak 055/24 Sametingets budsjett 2025), ved å bidra til nye institusjoner i Nordre valgkrets. Sametinget vil arbeide for opprettelse av permanente møteplasser i Hammerfest, Loppa og Nordreisa. I tillegg vil det arbeides med å videreutvikle tilbudene i Kvænangen, Alta og Nordkapp. Forankring i lokale samiske miljøer er en forutsetning og deltakelse fra kommune og fylkeskommune er ønskelig.
- Aktivt følge opp Sametingets strategi for samiske språksentre også i Nordre valgkrets for å sikre synliggjøring av samisk identitet og kultur, fremme av samiske språk og samisk språkopplæring gjennom språktiltak.
- Oppfordre til samarbeid mellom lokale samiske miljøer, samiske institusjoner og norske aktører for å utvikle samiske kulturtilbud som kan nå samer i hele Nordre valgkrets og som tar utgangspunkt i lokal samisk kultur og

identitet.

- Vurdere ytterligere endringer i Sametingets tilskuddsordninger innen kultur, språk og duodji for å kunne møte behovene for reparerende virksomhet etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Sametinget viser til at vedtak fra sak 037/24 om å etablere en søkerbasert tilskuddsordning for å støtte opp under lokale prosesser samt etablering av møteplasser er fulgt opp gjennom tilskuddsordningen for kulturtiltak.
- Styrke Sametingets innsats for å gjøre våre stipend- og tilskuddsordninger bedre kjent i Nordre valgkrets. Dette inkluderer også tilskuddsordninger for næring innen STN-området.
- Styrke Sametingets innsats mot desinformasjon om samiske forhold, som en del av Sametingets videre arbeid mot samehets.

Videre viser Sametinget til vedtak i sak 037/24 Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport hvor Sametinget oppfordrer nasjonale, regionale og lokale myndigheter til å ta sin del av ansvaret for reparasjonsarbeidet etter fornorskningen, og søke samarbeid innenfor det samiske samfunnet. Her oppfordrer også Sametinget flere kommuner om å bli del av det samiske språkforvaltningsområdet. Sametinget viser også til sak 006/24 Sannhet og forsoning – Pilar 4: Implementering av regelverk. De innkomne uttalelsene gjennom folkemøtene og den skriftlige høringen i Nordre valgkrets har understreket behovet for dette.

Sametinget vil:

- Invitere kommunene og fylkeskommunene i Nordre valgkrets til dialog om deres ansvar for oppfølging av sannhets- og forsoningskomisjonens rapport, med særlig vekt på kommunale myndigheters ansvar for å sikre de samiske innbyggernes lovfestede rettigheter og deres rolle i å sikre samiske tilbud og møteplasser i samarbeid med lokalt samisk sivilsamfunn og Sametinget. Utvikling og oppfølging av samarbeidsavtaler kan være et verktøy i dette arbeidet.
- Undersøke mulighetene for å etablere samiske barnehagetilbud flere steder i Nordre valgkrets, i samarbeid med kommunene.
- Styrke innsatsen for å sikre at samiske barn og unge får oppfylt sine rettigheter til opplæring i og på samisk i Nordre valgkrets.
- Fortsette arbeidet for opprettelsen av et samisk språkombud som skal påse og sikre at den samiske befolkningen får sine språk- og opplæringsrettigheter oppfylt.
- Fortsette arbeidet opp mot statlige og regionale myndigheter for å sikre bedre infrastruktur og iverksetting av tiltak som bidrar til å sikre bosettingen i samiske områder. Sametinget vil bevisstgjøre disse myndighetene om at politiske beslutninger som kan føre til fraflytting og sentralisering i Nordre valgkrets kan ha særlig negativ innvirkning på sjøsamisk kultur, næring og identitet.

Nærings- og kulturkomiteen - 008/25

NKK - vedtak:

Innledning

Sametingets nærings- og kulturkomite har behandlet sak 008/25 - Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport - Behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak i Nordre valgkrets. Komiteens innstilling er følgende:

Merknader

Merknad 1

Merknad fremmet av Nordkalottfolket (NkF) ved Gry Hege Johansen Warth. Komiteens medlemmer fra Nordkalottfolket (NkF) Ulf Tore Johansen og Hjørdis A. Nilsen stiller seg bak:

Nordkalottfolket mener at Sametinget i denne saken har dokumentert det alvorlige sviket Sametinget selv har stått for, mot den sjøsamiske befolkningen gjennom mange år: Manglende tilstedeværelse og investering i samiske institusjoner og møteplasser i Nordre valgkrets. Det er derfor vanskelig å lese saken som noe annet enn et forsinket reparasjonsforsøk for et forsømt område, forsømt av Sametinget selv.

Nordkalottfolket støtter behovet for å styrke både språk, identitet og kultur i denne valgkretsen. Samtidig er vi kritiske til at flertallets forslag i all hovedsak handler om institusjonsoppbygging. Dette er den enkleste veien til å kunne vise til "aktivitet" i forsoningsarbeidet, men det er ikke nødvendigvis det som skaper levende språk og kultur i hverdagen. Forsoning skjer ikke på kontor eller på museum – det skjer gjennom å leve gode liv som samer.

I forslaget mangler tiltak som treffer det hverdagslivet folk faktisk lever. Samisk språk og identitet må få gro der folk bor – ved kjøkkenbordsamtaler, på fjorden, i hagen og på grendehuset. Det betyr styrking av naturbruk, utmarksnæringer, og lavterskel møteplasser som ikke er avhengige av partipolitiske initiativer, eller store og langdryge institusjonsetableringer. Det er særlig alvorlig at Sametinget i høringsprosessen nesten ikke har spurt etter innspill om utmarksbruk, naturbruk og kombinasjonsnæringer. Dette til tross for at sjøsamiske livsformer nettopp er tuftet på naturbruk og kombinert næringsgrunnlag, der næring og kultur har vært sammenvevd og sammensatt. På den måten har de sjøsamiske samfunnene opparbeidet seg omstillingsevne.

Også Sannhets- og forsoningskommisjonen har slått fast at norsk naturforvaltning har vært et verktøy i fornorskningspolitikken. Når samer i dag ikke får fiske i vann uten fiskekort, når motorferdselsloven hindrer ferdsel i natur som har vært brukt i generasjoner – viser en politikk, som fortsatt undergraver samisk identitet.

Nordkalottfolket mener at Sametinget i større grad må:

- Anerkjennelse naturbruken som identitetsbærende kultur.
- Kreve endringer i lovverk og forvaltningspraksis som hindrer samisk og kvensk bruk av utmark.
- Sikre møteplasser og arenaer som er partipolitisk uavhengige og trygge for alle.
- Lage en strategi på hvordan den innsamlede kunnskapen skal omsettes til konkret endring, ikke bare føre til videre kartlegging og "selvfølgelige" tiltak.

Nordkalottfolket vil jobbe for at forsoningsarbeid i nord ikke stopper ved nye bygg – men tar tilbake det som er tapt: Levdt språk, praktisk kunnskap, og retten til å bruke naturen på kulturen og naturens vilkår.

Merknad 2

Merknad fremmet av Arbeiderpartiet (AP) ved John Kappfjell. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet (AP) John Kappfjell og Samefolkets parti (SfP) Jørn Are Gaski og Jon Isak Lyngman Gælok stiller seg bak:

Disse av komiteens medlemmer stiller seg kritisk til at det i denne perioden kun legges frem sak om regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport for én enkelt valgkrets. Det foreligger ingen overordnet plan eller prinsipiell begrunnelse for hvorfor Nordre er valgt, og de øvrige seks valgkretsene er utelatt. Dette svekker helheten og etterlater et inntrykk av skjev politisk prioritering.

Disse medlemmene mener at Sametingets arbeid med oppfølging av kommisjonens rapport må forankres bredt i hele det samiske samfunnet. Slik forankring oppnås ikke gjennom selektiv behandling, men gjennom helhetlig og planmessig innsats. Det er spesielt uheldig at en slik enkeltsak fremmes rett før sametingsvalget, og at den gjelder presidentens egen valgkrets.

Disse medlemmene vil understreke at oppfølging av kommisjonens arbeid krever tillit, åpenhet og likeverdig behandling av alle deler av Sápmi. Sametinget må derfor i neste periode sørge for at alle valgkretser omfattes i det videre arbeidet.

Merknad 3

Merknad fremmet av Fremskrittspartiet (FrP) ved Arthur Tørfoss.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet vil bemerke følgende:

Først av alt må det bemerkes at uansett hva historien til samene i Norge er, så rettferdiggjør det ikke at samene som lever i Norge i dag blir forskjellsbehandlet i forhold til den øvrige befolkningen i Norge.

Om samene i Norge i tidligere tider er blitt forskjellsbehandlet i forhold til den øvrige befolkningen til ugunst for samene, så rettferdiggjør ikke dette at samene i dag blir begunstiget med en rekke særrettigheter og politiske privilegier. Og det berettiger heller ikke at samene i Norge, som et resultat av Stortingets behandling av Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport, skal bli tildelt ytterligere særrettigheter og politiske privilegier.

Dette medlem nevner videre, eksempler på særrettigheter og politiske privilegier:

- 1. Sametinget, (Ingen andre etniske grupper i Norge har et eget ting som har som formål å fremme interessene til sin egen gruppe.),
- 2. Finnmarksloven, (I finnmarksloven gis samene i Finnmark forrang i forhold til den øvrige befolkningen når det gjelder interessekonflikter mellom samene og ikke samene på det området som har med forvaltningen av land, vann og fornybare ressurser i Finnmark.)
- 3. Konsultasjonsbestemmelsene i sameloven. (Ingen andre etniske grupper i Norge enn samene har fått en slik særskilt, lovfestet rett til å kunne fremme sine egne interesser overfor offentlige myndigheter på denne særskilte måten.)
- 4. For 2025 er det over statsbudsjettet forslått 1,7 milliarder kroner til samiske formål. Samene i Norge får tildelt denne

summen på toppen av at de nyter godt av de øvrige pengene som bevilges over statsbudsjettet. Dette på lik linje med den øvrige befolkningen i Norge. Ingen andre etniske grupper i Norge er i nærheten av å få en slik særskilt, ekstraordinær bevilgning

Dette medlem mener utgangspunktet for forskjellsbehandlingen til gunst for samene i Norge, var at samene i Norge hadde en kulturell egenart med et betydelig innslag av naturalorientert kultur- og økonomi. Slik er det ikke lenger.

Samenes nåsituasjon

Dette medlem mener forskning på samenes nåsituasjon viser at i dag skiller ikke livssituasjonen for samene seg i Norge ifra livssituasjonen for den øvrige befolkningen i Norge. Om det finnes samer som har en livssituasjon som skiller seg ifra den øvrige befolkningen i Norge, så er det i så tilfelle noen ytterst få personer

Dette medlem viser som et eksempel, til boka 'Urbanisering av det samiske elektoratet: En fremvoksende skillelinje i den moderne samepolitikken?' gitt ut. Den er skrevet i fellesskap av professorene Per Selle ved UiB/UiT, Anne Julie Semb ved UiO og professor Kristin Strømsnes ved UiB.

Der kan en for eksempel lese at

'En raskt økende andel av elektoratet ved sametingsvalg bor utenfor de tradisjonelle samiske bosettingsområdene generelt og det samepolitiske sentrum spesielt, og svært mange bor i en bykommune.'

Videre at:

'I Norge er mange av samene i byene høyt utdannede personer som livnærer seg og lever på måter som i liten grad skiller seg fra andre byboeres, men som avviker fra tradisjonell samisk livsførsel.'

Og ytterligere at

'Mange samer bosatt i byer lever i det daglige på måter som ikke nødvendigvis skiller seg nevneverdig fra andre byboere, men som avviker sterkt fra tradisjonell samisk levemåte forankret i lokal utnyttelse av naturressurser.' (s.28)

Forfatterne påpeker at

'Sentralisering og urbanisering er pågående globale prosesser med stor betydning for urfolk. Disse prosessene er i høy grad virksomme også i Norge. De demografiske utviklingstrekkene utfordrer antakelsen om at urfolks identitet og kultur er uløselig knyttet til deres historiske hjemland og bestemte måter å utnytte naturressursene på. Både den internasjonale urfolksretten, norsk samepolitikk og mye av Sametingets virksomhet bygger på denne antakelsen.' (s.27)

Dette medlem slår fast at denne utviklingen har fortsatt og forsterket seg etter at boka ble utgitt.

Dette medlem mener Sannhet- og forsoningskommissjonen har forsømt seg her, når den ikke sørget for å få gjennomført en undersøkelse om hva som er nåsituasjonen til samene i Norge når det gjelder slik som demografi, kultur, sosial situasjon, økonomisk og/eller på annen måte. Dette er en viktig mangel i kommisjonsrapporten.

Forslag

Forslag 1

Forslag fremmet av Norske Samers Riksforbund (NSR) ved Niko Valkeapää. Komiteens medlemmer fra Norske Samers Riksforbund (NSR) Mathis Nilsen Eira, Henrik Olsen, Helèn Storelv-Rabone, Niko Valkeapää og Flyttsamelisten (FL) Berit Marie E. Eira stiller seg bak:

Tilleggsforslag.

Legge til en setning på slutten av tredje avsnitt på rådets innstilling:

Sametinget vil også iverksette konkrete tiltak for å styrke tilbudet til elever med Samisk 3 både i skolen og på fritiden. Avsnittet blir da slik:

Samtidig som det er avdekket utfordringer og forbedringspotensialer i Nordre valgkrets, finnes det også tiltak her som kan være forbilder for andre kommuner i Nordre valgkrets og for andre valgkretser. Eksempelvis er den samiske klassen ved Komsa skole og Alta ungdomsskole, noe som kommuner i andre valgkretser kan hente inspirasjon og erfaringer fra. Sametinget vil fremover arbeide for å forbedre og utvikle dette som en modell for samisk opplæring. Sametinget vil også iverksette konkrete tiltak for å styrke tilbudet til elever med Samisk 3 både i skolen og på fritiden.

Legge en ny setning første kulepunkt i midten etter "permanente møteplasser i Hammerfest, Loppa og Nordreisa." :

Sametinget vil også arbeide for etablering av Samisk hus/flerbrukshus i Alta, på lik linje med Tromsø.

Avsnittet blir da slik:

Følge opp Sametingets pågående prosjekt Oppbygging av nye institusjoner i Sápmi, (sak 055/24 Sametingets budsjett 2025), ved å bidra til nye institusjoner i Nordre valgkrets. Sametinget vil arbeide for opprettelse av permanente møteplasser i

Hammerfest, Loppa og Nordreisa. Sametinget vil også arbeide for etablering av Samisk hus/flerbrukshus i Alta, på lik linje med Tromsø. I tillegg vil det arbeides med å videreutvikle tilbudene i Kvænangen, Alta og Nordkapp. Forankring i lokale samiske miljøer er en forutsetning og deltakelse fra kommune og fylkeskommune er ønskelig.

Ny siste setning i innstillingen:

Av høringen vises det til flere ulike behov i kretsen som ikke fremgår av innstillingen, Sametinget vil fortsatt vektlegge innspillene og arbeide med å realisere foreslåtte tiltak.

Forslag 2

Forslag fremmet av Arbeiderpartiet (AP) ved John Kappfjell. Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet (AP) John Kappfjell og Samefolkets parti (SfP) Jørn Are Gaski og Jon Isak Lyngman Gælok stiller seg bak:

Forslag som erstatter rådets innstilling i sin helhet:

Sak 033/25 utsettes.

Sametinget ber om at det utarbeides en helhetlig plan for regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport, som omfatter alle valgkretser. Saken bes fremmet samlet i neste sametingsperiode.

Komiteens innstilling:

Komiteen har ikke flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende:
Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum - 033/25

Forslag 3 - Representant Henrik Olsen, NSR, SP, JL

Sametinget vil ta initiativ til å utrede utvidelse av STN området i Nordre krets.

Saken påbegynt 05.06.25 kl. 15.52.

Votering

Av 39 representanter var 34 til stede.

- Forslag 2 falt med 18 mot 16 stemmer

Av 39 representanter var 33 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 1 ble vedtatt med 17 mot 16 stemmer
- Forslag 3 ble vedtatt med 17 mot 16 stemmer
- Nærings- og kulturkomiteens tilrådning ble vedtatt med 17 mot 16 stemmer

Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Taleliste og replikkordskifte

1	Ulf Tore Johansen, saksordfører	
2	Ronny Wilhelmsen	Mathis Nilsen Eira
		Beaska Niillas

	Ronny Wilhelmsen	
3	Arthur Johan Tørfoss	Jon Isak Lyngman Gælok
4	Niko Valkeapää	John Kappfjell
	Niko Valkeapää	
5	Gry Hege J. Warth	Henrik Olsen
		Beaska Niillas
	Gry Hege J. Warth	
6	Henrik Olsen	John Kappfjell
	Henrik Olsen	
7	Mathis Nilsen Eira	
8	Runar Myrnes Balto	
9	Arild Pettersen Inga	
10	Maksim Guttormsen	
11	Beaska Niillas	
12	Helén Storelv-Rabone	
13	Ann-Elise Finbog	
14	Per Johnny Sara	
15	Gry Hege J. Warth	
16	Ulf Tore Johansen	
17	Ronny Wilhelmsen	
18	Berit Marie P. E. Eira	
19	Beaska Niillas	
20	Ulf Tore Johansen, saksordfører	

SP - vedtak:

Gjennom folkemøter og skriftlig høring har Sametinget avdekket behov for samiske tilbud, ordninger og tiltak som en del av reparasjonsarbeidet etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Særlig behovet for å revitalisere og styrke sjøsamisk kultur, identitet, næring og dialekter er fremtredende. Det samme er ønsket om dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av lokal samisk historie og lokal fornorskningshistorie.

I et område som er hardt rammet av fornorskningen, finnes det i dag få samiske institusjoner og organisasjoner. Samtidig er det økende interesse og ønske blant folk om å ta tilbake det som har blitt fratrukket dem gjennom fornorskningen. Mange ønsker å delta både på språkkurs, duodji-kurs og lignende aktiviteter, og etterspør samiske møteplasser og arenaer. Behovet og etterspørselen synes i dag å være større enn tilbudet.

Samtidig som det er avdekket utfordringer og forbedringspotensialer i Nordre valgkrets, finnes det også tiltak her som kan være forbilder for andre kommuner i Nordre valgkrets og for andre valgkretser. Eksempelvis er den samiske klassen ved Komsa skole og Alta ungdomsskole noe som kommuner i andre valgkretser kan hente inspirasjon og erfaringer fra. Sametinget vil fremover arbeide for å forbedre og utvikle dette som en modell for samisk opplæring. Sametinget vil også iverksette konkrete tiltak for å styrke tilbudet til elever med Samisk 3 både i skolen og på fritiden.

Sametinget ønsker å ta en aktiv rolle for å styrke samisk språk, kultur, næring og identitet i Nordre valgkrets fremover. Dette vil gjøres gjennom å:

- Følge opp Sametingets pågående prosjekt Oppbygging av nye institusjoner i Sápmi, (sak 055/24 Sametingets budsjett 2025), ved å bidra til nye institusjoner i Nordre valgkrets. Sametinget vil arbeide for opprettelse av permanente møteplasser i Hammerfest, Loppa og Nordreisa. Sametinget vil også arbeide for etablering av Samisk hus/flerbrukshus i Alta, på lik linje med Tromsø. I tillegg vil det arbeides med å videreutvikle tilbudene i Kvænangen, Alta og Nordkapp. Forankring i lokale samiske miljøer er en forutsetning og deltakelse fra kommune og fylkeskommune er ønskelig.
- Aktivt følge opp Sametingets strategi for samiske språksentre også i Nordre valgkrets for å sikre synliggjøring av samisk identitet og kultur, fremme av samiske språk og samisk språkopplæring gjennom språktiltak.
- Oppfordre til samarbeid mellom lokale samiske miljøer, samiske institusjoner og norske aktører for å

utvikle samiske kulturtilbud som kan nå samer i hele Nordre valgkrets og som tar utgangspunkt i lokal samisk kultur og identitet.

- Vurdere ytterligere endringer i Sametingets tilskuddsordninger innen kultur, språk og duodji for å kunne møte behovene for reparerende virksomhet etter fornorskningen i Nordre valgkrets. Sametinget viser til at vedtak fra sak 037/24 om å etablere en søkerbasert tilskuddsordning for å støtte opp under lokale prosesser samt etablering av møteplasser er fulgt opp gjennom tilskuddsordningen for kulturtiltak.
- Styrke Sametingets innsats for å gjøre våre stipend- og tilskuddsordninger bedre kjent i Nordre valgkrets. Dette inkluderer også tilskuddsordninger for næring innen STN-området.
- Styrke Sametingets innsats mot desinformasjon om samiske forhold, som en del av Sametingets videre arbeid mot samehets.

Videre viser Sametinget til vedtak i sak 037/24 Regional oppfølging av Sannhets- og forsoningskomisjonens rapport hvor Sametinget oppfordrer nasjonale, regionale og lokale myndigheter til å ta sin del av ansvaret for reparasjonsarbeidet etter fornorskningen, og søke samarbeid innenfor det samiske samfunnet. Her oppfordrer også Sametinget flere kommuner om å bli del av det samiske språkforvaltningsområdet. Sametinget viser også til sak 006/24 Sannhet og forsoning – Pilar 4: Implementering av regelverk. De innkomne uttalelsene gjennom folkemøtene og den skriftlige høringen i Nordre valgkrets har understreket behovet for dette.

Sametinget vil:

- Invitere kommunene og fylkeskommunene i Nordre valgkrets til dialog om deres ansvar for oppfølging av sannhets- og forsoningskomisjonens rapport, med særlig vekt på kommunale myndigheters ansvar for å sikre de samiske innbyggernes lovfestede rettigheter og deres rolle i å sikre samiske tilbud og møteplasser i samarbeid med lokalt samisk sivilsamfunn og Sametinget. Utvikling og oppfølging av samarbeidsavtaler kan være et verktøy i dette arbeidet.
- Undersøke mulighetene for å etablere samiske barnehagetilbud flere steder i Nordre valgkrets, i samarbeid med kommunene.
- Styrke innsatsen for å sikre at samiske barn og unge får oppfylt sine rettigheter til opplæring i og på samisk i Nordre valgkrets.
- Fortsette arbeidet for opprettelsen av et samisk språkbud som skal påse og sikre at den samiske befolkningen får sine språk- og opplæringsrettigheter oppfylt.
- Fortsette arbeidet opp mot statlige og regionale myndigheter for å sikre bedre infrastruktur og iverksetting av tiltak som bidrar til å sikre bosettingen i samiske områder. Sametinget vil bevisstgjøre disse myndighetene om at politiske beslutninger som kan føre til fraflytting og sentralisering i Nordre valgkrets kan ha særlig negativ innvirkning på sjøsamisk kultur, næring og identitet.

Sametinget vil ta initiativ til å utrede utvidelse av STN området i Nordre krets.

Av høringen vises det til flere ulike behov i kretsen som ikke fremgår av innstillingen, Sametinget vil fortsatt vektlegge innspillene og arbeide med å realisere foreslåtte tiltak.

Sametinget støtter forøvrig sametingsrådets forslag til innstilling.

Behandling av saken ble avsluttet 05.06.25.kl. 17.46.